

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зимняя И.А. Общая культура и социально-профессиональная компетентность человека / И.А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – № 11. – 2005.
2. Креленштейн Н.С. Вероятностное прогнозирование речи и обучение чтению на иностранном языке // В кн.: Лингвометодические основы преподавания иностранных языков / Креленштейн Н.С. – М., 1979.
3. Мартинова Р. Ю. Цілісна загальнодидактична модель змісту навчання іноземних мов: [моногр.] / Раїса Юріївна Мартинова. – К.: Вища шк., 2004. – 454 с.: іл.
4. Тарнопольський О. Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти: [навч. посіб.] / Олег Борисович Тарнопольський. – К.: Інкос, 2006. – 248 с.
5. Цвик В. Л. Телевизионные новости России [Текст]: учебное пособие / В. Л. Цвик, Я. В. Назарова. – М.: Аспект Пресс, 2002. – 173 с.

Логвина С.А.

К ВОПРОСУ О ВЫЯВЛЕНИИ И СПОСОБАХ ПРЕОДОЛЕНИЯ ЛЕКСИЧЕСКИХ ТРУДНОСТЕЙ, КОТОРЫЕ ВОЗНИКАЮТ ПРИ СЛУХОВОМ ВОСПРИЯТИИ СООБЩЕНИЙ СМИ

В статье обоснована целесообразность выявления лексических трудностей, которые возникают при слуховом восприятии сообщений СМИ, а также на основе анализа общепринятых способов их преодоления предложена их усовершенствованная методика решения обозначенной проблемы. В ней учтена специфика новостных видеосюжетов, изобилующих экспрессивной лексикой.

Ключевые слова: СМИ сообщения, новостной текст, проблемы аудирования, лексические трудности, фонетические трудности, новостные видеосюжеты, омонимы, омофоны, паронимы, темп речи, логическое ударение, паузация.

Logvina S.A.

TO THE QUESTION OF REVEALING AND THE WAYS OF OVERCOMING OF LEXICAL DIFFICULTIES, WHICH APPEAR IN THE PROCESS OF LISTENING TO THE MASS MEDIA MESSAGES

The expediency of singling out the lexical difficulties which may occur while listening to the mass-media messages has been grounded in the article. On the basis of the standard ways of their solution analyses the improved method is presented. The specificity of news messages full of expressive vocabulary is taken into consideration.

Key words: mass media messages, the content of news, problems of listening, lexical difficulties, phonetic difficulties, video news, homonyms, homophones, paronyms, rate of speaking, logical stress, pausing.

УДК 371.13

Храпко Т.А.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ВПЛИВ НА ПІДЛІТКА З ДЕВІАНТНОЮ ПОВЕДІНКОЮ

У статті розглянуто психолого-педагогічний вплив на особистість з девіантною поведінкою. Розкрито форми психопрофілактичної роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки. Показано активні методи соціального навчання у формі групових тренінгів. Виділено принципи психопрофілактичної роботи.

Ключові слова: психолого-педагогічний вплив, девіантна поведінка, психопрофілактична робота.

Девіантна поведінка особистості регулюється різними соціальними інститутами. Суспільний вплив може носити характер правових санкцій, медичного втручання, педагогічного впливу, соціальної підтримки й психологічної допомоги. У силу складного характеру поведінкових порушень їхнє попередження й подолання вимагає добре організованої системи педагогічних, психологічних та соціальних впливів.

Психолого-педагогічна допомога як один з рівнів розглянутої системи відіграє в ній сполучну роль і відрізняється вираженою гуманістичною спрямованістю. Цей факт має місце в таких принципах психологічної та педагогічної роботи, як конфіденційність, добровільність і особиста зацікавленість, прийняття людиною відповідальності за своє життя, взаємну довіру, підтримка, повага особистості й індивідуальності.

Над проблемою вивчення девіантної поведінки дітей та підлітків працювали такі вчені, як Большаков А., Гишинский Я., Клейсберг Ю. [1; 2; 4] та ін. Стосовно профілактики та корекції поведінкових девіацій слід виділити роботи психологів Захарова А., Ковальова В., Рижової Н. [3; 5; 6]. Психологічний вплив на підлітків з девіантною поведінкою достатньо вивчено, а щодо використання даного досвіду та поєднання в єдину систему психолого-педагогічного впливу на особистість підлітка, що має поведінкові девіації, є певні недоліки. Тому психолого-педагогічний вплив на особистість підлітка з девіантною поведінкою є досить актуальною проблемою і має вагомe місце для вивчення даної проблеми.

Виходячи з актуальності проблеми, мета даної статті – виділення системи профілактики девіантної поведінки як одного з видів психолого-педагогічної допомоги підліткам, що мають відхилення в поведінці.

Психологічна допомога має два провідних напрямки. Це психологічна превенція (попередження, психопрофілактика) і психологічна інтервенція (подолання, корекція, реабілітація). Психодіагностика, як правило, не є самостійним напрямком роботи й не повинна бути метою психологічної допомоги. Це допоміжний вид діяльності, важливий, але не обов'язковий, як правило, що вирішує проміжні практичні завдання.

Профілактика девіантної поведінки припускає систему загальних і спеціальних заходів на різних рівнях соціальної організації: загальнодержавному, правовому, суспільному, економічному, медико-санітарному, педагогічному, соціально-психологічному. Умовами успішної профілактичної роботи вважають її комплексність, послідовність, диференційованість, своєчасність. Остання умова особливо важлива в роботі з особистістю, яка активно формується, наприклад з підлітками. Тому далі психологічну превенцію девіантної поведінки будемо розглядати частіше на прикладах саме підліткового віку.

ВОЗ (Всесвітня організація охорони здоров'я) пропонує виділяти первинну, вторинну й третинну профілактику [6]. Первинна профілактика спрямована на усунення несприятливих факторів, що викликають певне явище, а також на підвищення стійкості особистості до впливу цих факторів. Первинна профілактика може широко проводитися серед підлітків. Завдання вторинної профілактики – раннє виявлення й реабілітація нервово-психічних порушень і робота з “групою ризику”, наприклад, підлітками, що мають виражену схильність до формування девіантної поведінки без прояву такої в цей час. Третинна профілактика вирішує такі спеціальні завдання, як лікування нервово-психічних розладів, що супроводжуються порушеннями поведінки. Третинна профілактика також може бути спрямована на попередження рецидивів в осіб із уже сформованою девіантною поведінкою.

Психопрофілактична робота може входити в комплекс заходів усіх трьох рівнів. Уважається, що вона найбільш ефективна у формі впливу на умови й причини, що викликають девіантну поведінку, на ранніх етапах появи проблем.

Існують різні форми психопрофілактичної роботи [2; 3; 6].

Перша форма – організація соціального середовища. В її основі лежать уявлення про детермінуючий вплив навколишнього середовища на формування девіації. Впливаючи на соціальні фактори, можна запобігти небажаному поведженню особистості. Вплив може бути спрямовано на суспільство в цілому, наприклад, через створення негативної суспільної

думки стосовно девіантної поведінки. Об'єктом роботи також може бути родина, соціальна група (школа, клас) або конкретна особистість.

У рамках даної моделі профілактика залежної поведінки в підлітків включає, насамперед, соціальну рекламу по формуванню установок на здоровий спосіб життя й тверезість. Особливе значення має політика засобів масової інформації. Спеціальні програми, виступи молодіжних кумирів, спеціально підібрані кінофільми – все це повинне мати якісно інший рівень, ніж той, що спостерігається в цей час.

Робота з молодіжною субкультурою може бути організована у формі руху “Молодь проти наркотиків” або однойменної акції з виступом популярних рок-груп. Надзвичайно важлива робота в місцях, де молодь проводить своє дозвілля й спілкується. Наприклад, на дискотеці можуть з'явитися загадкові люди й маски. Наприкінці вечора підлітки можуть довідатися від них про трагічні долі й переживання, пов'язаних із втратою близької людини від наркотиків.

Робота з підлітками може бути організована також на вулиці, для чого в ряді країн існує підготовка підлітків-лідерів, що проводять відповідну роботу.

У рамках даного підходу також доцільне створення підтримуючих “зон” і умов, несумісних з небажаною поведінкою. Основним недоліком моделі вважається відсутність прямої залежності між соціальними факторами й девіантною поведінкою. У цілому даний підхід виглядає досить ефективним.

Друга форма психопрофілактичної роботи – інформування. Це найбільш звичний для нас напрямок психопрофілактичної роботи у формі лекцій, бесід, поширення спеціальної літератури або відео- і телефільмів. Суть підходу полягає в спробі впливу на когнітивні процеси особистості з метою підвищення її здатності до прийняття конструктивних рішень.

Для цього звичайно широко використовується інформація, підтверджена статистичними даними, наприклад, про пагубний вплив наркотиків на здоров'я й особистість. Нерідко інформація має залякуючий характер. При цьому перераховуються негативні наслідки вживання наркотиків або описуються драматичні долі девіантів, їхня особистісна деградація.

Метод дійсно збільшує знання, але погано впливає на зміну поведінки. Саме по собі інформування не знижує рівень девіацій. У деяких же випадках, навпроти, раннє знайомство з девіаціями стимулює посилення інтересу до них. Залякування також може викликати когнітивно-емоційний дисонанс, що мотивує до даного виду поведінки.

У ряді випадків інформація дається несвоєчасно: занадто пізно або занадто рано. Наприклад, досвід роботи з підлітками підказує, що бесіди по попередженню наркозалежної поведінки повинні проводитися не пізніше 14 років. Вони не повинні містити докладного опису наркотиків і ефектів, ними вироблених. Такі бесіди доцільно направляти на обговорення наслідків девіантної поведінки й способів утримання від неї, на вироблення активної особистісної позиції.

Перспективному розвитку даного підходу може сприяти відмова від переваги інформації, що залякує, а також диференціація інформації за статтю, віком, соціально-економічними характеристиками.

Третя форма психопрофілактичної роботи – активне соціальне навчання соціально-важливим навичкам. Дана модель переважно реалізується у формі групових тренінгів. Можна запропонувати такі поширені форми, як:

- тренінг резистентності (стійкості) до негативного соціального впливу. У ході тренінгу змінюються установки на девіантну поведінку, формуються навички розпізнавання рекламних стратегій, розвивається здатність говорити “ні” у випадку тиску однолітків, дається інформація про можливий негативний вплив батьків і інших дорослих (наприклад, що вживають алкоголь) і т.д.;
- тренінг асертивності або афективно-ціннісного навчання. Заснований на поданні, що девіантна поведінка безпосередньо пов'язана з емоційними порушеннями. Для попередження даної проблеми підлітків навчають розпізнавати емоції, виражати

їхнім прийнятним образом і продуктивно справлятися зі стресом. У ході групової психологічної роботи також формуються навички ухвалення рішення, підвищується самооцінка, стимулюються процеси самовизначення й розвитку позитивних цінностей;

- тренінг формування життєвих навичок. Під життєвими навичками розуміють найбільш важливі соціальні вміння особистості. Насамперед, це вміння спілкуватися, підтримувати дружні зв'язки й конструктивно вирішувати конфлікти в міжособистісних відносинах. Також це здатність приймати на себе відповідальність, ставити цілі, відстоювати свою позицію й інтереси. Нарешті, життєво важливими є навички самоконтролю, упевненої поведінки, зміни себе й навколишньої ситуації.

У роботі з підлітками дана модель представляється однією з найбільш перспективних.

Четверта форма – організація діяльності, альтернативної девіантної поведінки. Ця форма роботи пов'язана з передбаченнями про замісний ефект девіантної поведінки. Наприклад, аддикція може відігравати важливу роль в особистісній динаміці – підвищення самооцінки або інтеграція в референтне середовище. Передбачається, що люди використовують психоактивні речовини, що поліпшують настрій, доти, поки не одержать замість щось краще. Альтернативними формами активності визнане: пізнання (подорожі), випробування себе (походи в гори, спорт із ризиком), значиме спілкування, любов, творчість, діяльність (у тому числі професійна, релігійно-духовна, благодійна).

Ця форма реалізується практично у всіх програмах надання допомоги у випадках уже сформованої девіантної поведінки. У сімейному вихованні провідними профілактичними завданнями виступають раннє виховання стійких інтересів, розвиток здатності любити й бути любимим, формування вміння себе зайняти й трудитися. Батьки повинні розуміти, що вони формують потреби особистості через залучення дитини в різні види активності – спорт, мистецтво, пізнання. Якщо до підліткового віку позитивні потреби не сформовані, особистість виявляється уразливою відносно негативних потреб і занять.

П'ята форма – організація здорового способу життя. Вона виходить з уяви про особисту відповідальність за здоров'я, гармонію з навколишнім світом і своїм організмом. Уміння людини досягати оптимального стану й успішно протистояти несприятливим факторам середовища вважається особливо цінним. Здоровий стиль життя припускає здорове харчування, регулярні фізичні навантаження, дотримання режиму праці й відпочинку, спілкування із природою, виключення надмірностей. Такий стиль заснований на екологічному мисленні й істотно залежить від рівня розвитку суспільства.

Шоста форма – активізація особистісних ресурсів. Активні заняття підлітків спортом, їхнє творче самовираження, участь у групах спілкування й особистісного росту, арттерапія – все це активізує особистісні ресурси, у свою чергу забезпечуючи активність особистості, її здоров'я й стійкість до негативного зовнішнього впливу.

Сьома форма – мінімізація негативних наслідків девіантної поведінки. Дана форма роботи використовується у випадках уже сформованої девіантної поведінки. Вона спрямована на профілактику рецидивів або їхніх негативних наслідків. Наприклад, наркозалежні підлітки можуть одержувати своєчасну медичну допомогу, а також необхідні знання по супутніх захворюваннях і їхньому лікуванні.

У різних видах психопрофілактичної роботи можуть використовуватися схожі форми й методи. За способом організації роботи виділяють наступні форми психопрофілактики: індивідуальна, сімейна, групова робота. З метою попередження девіантної поведінки використовуються різні соціально-психологічні методи. Серед провідних методів психопрофілактичної роботи – інформування, групові дискусії, тренінгові вправи, рольові ігри, моделювання ефективного соціального поведіння, психотерапевтичні методики.

Залежно від використовуваних методів психопрофілактична робота може здійснюватися у формі тренінгів, освітніх програм (наприклад, шкільного спецкурсу),

психологічного консультування, кризової допомоги (телефон довіри), а також психотерапії прикордонних станів і нервово-психічних розладів.

Відповідно до специфіки девіантної поведінки можна виділити наступні принципи психопрофілактичної роботи:

- комплексність (організація впливу на різних рівнях соціального простору, родини й особистості);
- адресність (облік вікових, статевих і соціальних характеристик);
- масовість (пріоритет групових форм роботи);
- позитивність інформації;
- мінімізація негативних наслідків;
- особиста зацікавленість і відповідальність учасників;
- максимальна активність особистості;
- спрямованість у майбутнє (оцінка наслідків поведінки, актуалізація позитивних цінностей і цілей, планування майбутнього без девіантної поведінки).

Таким чином, виділена система профілактики девіантної поведінки як один із видів психолого-педагогічної допомоги підліткам, що мають відхилення в поведінці, є дієвою і посідає вагомe місце в роботі педагога та психолога. Водночас удосконалення форм і методів профілактики девіантної поведінки підлітків має перспективи для подальшого розвитку.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Большаков А.Г. Нарушения поведения у детей и подростков. – М.: Просвещение, 1991. – 356 с.
2. Гишинский Я. и др. Девиантность подростков: Теория, методология, эмпирическая реальность. – СПб., 2001. – 210с.
3. Захаров А. И. Как предупредить отклонения в поведении ребенка. – М.: Просвещение, 1990. – 432 с.
4. Клейбсрг Ю.А. Психология девиантного поведения. – М.: Просвещение, 2001. – 245с.
5. Ковалев В.В. Социальный аспект проблемы девиантного поведения у детей и подростков. – М.: Просвещение, 1989. – 323 с.
6. Рыжова Н.А. Поведенческие расстройства у детей: Диагностика, коррекция, психопрофилактика. – М.: Просвещение, 1998. – 234с.

Храпко Т.А.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ВЛИЯНИЕ НА ПОДРОСТКОВ С ДЕВИАНТНЫМ ПОВЕДЕНИЕМ

В статье рассмотрено психолого-педагогическое воздействие на личность с девиантным поведением. Раскрыты формы психопрофилактической работы с подростками, склонными к девиантному поведению. Показаны активные методы социального научения в форме групповых тренингов. Выделены принципы психопрофилактической работы.

Ключевые слова: психолого-педагогическое воздействие, девиантное поведение, психопрофилактическая работа.

Khrapko T.A.

PSYCHOLOGY-PEDAGOGICAL INFLUENCE ON TEENAGERS WITH DEVIANT BEHAVIOUR

In article are considered psychology-pedagogical influence on personality with deviant behaviour. The forms of psychopreventive work with teenagers prone to deviant behaviour are reveal. Active methods of the social teaching are shown in the form group training. The principles of the psychopreventive work are accentuated.

Key words: psychology-pedagogical influence, deviant behaviour, psychopreventive work.